

|                                        |
|----------------------------------------|
| Rolnummer : 62                         |
| Arrest nr. 1/89<br>van 31 januari 1989 |

## A R R E S T

---

In zake : het beroep van de Waalse Gewestexecutieve tot vernietiging van de dierengezondheidswet van 24 maart 1987.

Het Arbitragehof,  
samengesteld uit de voorzitters E. GUTT en J. DELVA,  
en de rechters J. SAROT, J. WATHELET, M. MELCHIOR, H. BOEL en L. DE GREVE,  
bijgestaan door de griffier H. VAN DER ZWALMEN,  
onder voorzitterschap van voorzitter E. GUTT,

wijst na beraad het volgende arrest :

### I. ONDERWERP VAN HET BEROEP

1. Bij verzoekschrift van 23 september 1987, aan het Hof toegezonden bij aangetekende brief ter post neergelegd op 24 september 1987, vraagt de Waalse Gewestexecutieve de vernietiging van de dierengezondheidswet van 24 maart 1987, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 17 april 1987.

### II. DE RECHTSPLEGING VOOR HET HOF

2.1. Bij beschikking van 28 september 1987 heeft de voorzitter in functie de leden van de zetel van het Hof aangewezen conform de artikelen 46, § 1, 48 en 49 van de wet van 28 juni 1983 houdende de inrichting, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof.

Het bij artikel 58 van voormelde wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 9 oktober 1987.

Met toepassing van de artikelen 59, § 1, en 113 van dezelfde wet, zijn de kennisgevingen van het beroep gedaan bij aangetekende brieven ter post afgegeven op 9 oktober 1987 en aan de geadresseerden ter hand gesteld op 13 oktober 1987.

De Ministerraad heeft op 9 november 1987 een memorie ingediend.

De Vlaamse Executieve heeft op 10 november 1987 een memorie ingediend.

Ter uitvoering van artikel 1 van de richtlijn van het Hof van 15 december 1987 (B.S. van 29 december 1987), is van die memories aan de in artikel 69 van de wet van 28 juni 1983 vermelde personen en overheden kennis gegeven bij aangetekende brieven ter post afgegeven op 4 januari

1988 en aan de geadresseerden ter hand gesteld op 5 januari 1988.

De Vlaamse Executieve heeft op 4 februari 1988 een conclusie neergelegd.

De Ministerraad heeft een conclusie laten toekomen bij aangetekende brief ter post neergelegd op 12 februari 1988 en ter griffie ontvangen op 15 februari 1988.

Bij beschikking van 16 februari 1988, gegeven op het verzoek aan het Hof gericht door Mr. V. THIRY, advocaat, voor en in naam van de Waalse Gewestexecutieve, is de aan die Executieve toegekende termijn om een conclusie neer te leggen, verlengd tot 4 maart 1988 inbegrepen.

Van die beschikking is aan de verzoeker kennisgegeven bij aangetekende brief ter post afgegeven op 16 februari 1988 en de geadresseerde ter hand gesteld op 17 februari 1988.

De Waalse Gewestexecutieve heeft op het Hof een conclusie laten toekomen bij aangetekende brief ter post afgegeven op 3 maart 1988 en ter griffie ontvangen op 4 maart 1988.

Ter uitvoering van artikel 3, d, van de richtlijn van het Hof van 15 december 1987 is van die conclusies kennisgegeven bij aangetekende brieven ter post afgegeven op 10 maart 1988 en de geadresseerden ter hand gesteld op 11 maart 1988.

Bij beschikking van 21 juni 1988 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de terechtzitting vastgesteld op 15 september 1988. Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen die, evenals hun advocaten, van de datum van de terechtzitting in kennis zijn gesteld bij aangetekende brieven ter post afgegeven op 22 juni 1988 en de geadresseerden ter hand gesteld op 23 juni 1988.

Bij beschikkingen van 10 maart 1988 en 15 september 1988 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest dient te worden gewezen, verlengd tot respectievelijk 24 september 1988 en 24 maart 1989.

Ter terechtzitting van 15 september 1988 :

- zijn verschenen :

Mr. V. THIRY, advocaat bij de balie te Luik, voor de Waalse Gewestexecutieve, rue de Fer 42, 5000 Namen;

Mrs. M. MAHIEU en J.M. VAN DER MERSCH, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel;

Mr. P. VAN ORSHOVEN, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Vlaamse Executieve, Jozef-II-straat 30, 1040 Brussel;

- hebben de rechters M. MELCHIOR en L. DE GREVE verslag uitgebracht;
- zijn voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 52 en volgende van de wet van 28 juni 1983, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Arbitragehof.

2.2. Na de inwerkingtreding van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, blijft de rechtspleging beheerst door de wet van 28 juni 1983 krachtens artikel 124 van voormelde bijzondere wet.

### III. IN RECHTE

#### Over de bestreden wet

3. De aangevochten wet is door de Senaat en door de Kamer van Volksvertegenwoordigers respectievelijk op 29 januari 1987 en 26 februari 1987 aangenomen. Zij is door de Koning bekrachtigd en afgekondigd op 24 maart 1987 en in het Belgisch Staatsblad van 17 april 1987 bekendgemaakt (errata, B.S. 23 juni 1987).

4. De wet omvat 32 artikelen, gegroepeerd in 7 hoofdstukken.

Hoofdstuk I bevat algemene bepalingen. Nadat in artikel 1, voor de toepassing van de wet, enkele definities zijn gegeven, vermeldt artikel 2 het doel van de wet, namelijk "de bestrijding van de dierenziekten ten einde de volksgezondheid en de economische welvaart van de dierenhouders te bevorderen".

Hoofdstuk II - artikelen 3 tot 5 - heeft betrekking op de verenigingen en verbonden tot bestrijding van dierenziekten. De verenigingen en verbonden worden erkend door de Minister van Landbouw, die bovendien controle op hun bestuursorganen uitoefent. Bij de verwezenlijking van hun doelstelling werken zij samen met de Diergeneeskundige dienst van het Ministerie van Landbouw.

Hoofdstuk III - artikelen 6 tot 9 - handelt over de bijzondere maatregelen ter voorkoming en ter bestrijding van bepaalde dierenziekten.

Artikel 6 bepaalt in paragraaf 1 dat enkel de door de Koning aangewezen ziekten aan de bepalingen van dit hoofdstuk zijn onderworpen en machtigt in paragraaf 2 de Diergeneeskundige dienst van het Ministerie van Landbouw om, bij dreigend gevaar van besmetting door een besmettelijke dierenziekte die niet door de Koning is bepaald, maatregelen te treffen "welke voor niet langer dan dertig dagen van kracht zijn".

Artikel 7 staat de Koning toe zowel de verantwoordelijke voor een dier als de dierenartsen te verplichten aangifte te doen van elk uitbreken of elk voorteken van het uitbreken van dierenziekten. Het bepaalt ook dat de Koning de verantwoordelijke voor een dier de tussenkomst kan opleggen van een dierenarts, die wordt belast met de uitvoering van de door de Diergeneeskundige dienst genomen beslissingen.

In de artikelen 8 en 9 worden de andere maatregelen opgesomd die de Koning kan nemen als bijzondere maatregelen ter voorkoming en ter bestrijding van bepaalde dierenziekten. Die artikelen luiden als volgt :

"Art. 8. De Koning kan :

1° alle maatregelen treffen met het doel de dierenziekten te bestrijden, uit te roeien en hun verspreiding en het in of uit het land brengen ervan te verhinderen;

2° alle of sommige andere methodes van dierenziektenbestrijding dan die welke Hij vaststelt verbieden;

3° de afslachting of afmaking voorschrijven van een dier dat door een dierenziekte is aangetast of besmet of verdacht is van aantasting of besmetting binnen de termijn die Hij bepaalt en op de plaats die Hij aanwijst, alsook de bestemming van de krengen of karkassen van de dieren of delen ervan bepalen;

4° de afbraak of de vernietiging voorschrijven met de middelen en op de wijze die Hij aanduidt, van gebouwen, voertuigen, plantaardige of dierlijke produkten, grondstoffen voor de landbouw en de veeteelt en van alle andere goederen die besmet zijn of van besmetting verdacht zijn.

Hij bepaalt in welke mate en onder welke voorwaarden een vergoeding kan worden verleend bij toepassing van de maatregelen bedoeld onder 3° en 4°."

"Art. 9. De Koning kan :

1° het onder toezicht stellen, het afzonderen, het in bewaring of in quarantaine stellen van dieren die aangetast of besmet zijn door een dierenziekte of die verdacht zijn van aantasting of besmetting, voorschrijven en de kosten van die maatregelen ten laste leggen van de verantwoordelijke.

2° ten laste van de verantwoordelijke de reiniging en de ontsmetting voorschrijven van gebouwen, gebruiksvoorwerpen, vervoermiddelen en van alle goederen die drager zijn of kunnen zijn van ziekten of smetstoffen, en daartoe de produkten en de gebruikswijze ervan opleggen;

3° de verzameling, het verkeer en het vervoer van dieren verbieden of regelen;

4° het verkeer van personen en goederen binnen een aangewezen gebied verbieden of regelen;

5° de wijze en de voorwaarden van monsterneming vaststellen, de ontledingsmethoden bepalen en het tarief van de ontledingen en de voorwaarden van erkenning van laboratoria vaststellen. Hij kan de uitvoering van sommige ontledingen uitsluitend voorbehouden aan de laboratoria die Hij aanwijst;

6° het bezitten, het in de handel brengen, het verkopen, het kopen, het ruilen, het om niet of onder bezwarende titel afstaan en het vervoer verbieden, hetzij van een dier waarop een verboden behandeling is toegepast, hetzij van een dier waarop een aangeduide behandeling niet is toegepast of toegepast is op een andere dan de voorgeschreven wijze."

Hoofdstuk IV - artikelen 10 tot 19 - handelt over de algemene maatregelen ter voorkoming en bestrijding van de dierenziekten.

Artikel 10 legt het verbod op om huisdieren op vuilnisbelten toe te laten.

Artikel 11 machtigt de Koning de indelving van krengen of karkassen van sommige dieren die hij

aanwijst, te verbieden en de voorwaarden te bepalen waaraan de begraafplaatsen en de crematoria voor de indelving en de vernietiging van de krenge van bepaalde diersoorten moeten voldoen.

Artikel 12 staat de Koning toe de voorwaarden vast te stellen van de ophaling, het vervoer, de behandeling en het gebruik waaraan dierlijke en plantaardige produkten, die voor het menselijk verbruik niet ongeschikt zijn of verklaard worden, moeten voldoen om als dierenvoeding te worden aangewend. De Koning kan de activiteiten van de personen die deze handelingen verrichten, aan een voorafgaande erkenning onderwerpen.

Artikel 13 staat de Koning toe, onverminderd de bepalingen van de wet van 11 juli 1969 betreffende de bestrijdingsmiddelen en de grondstoffen voor de landbouw, tuinbouw, bosbouw en veeteelt, de sanitaire voorwaarden te bepalen voor de vervaardiging, de invoer, de uitvoer, de doorvoer, de bereiding, de verkoop, het bezit en het vervoer van het verwerkingsmateriaal, dat in artikel 1 wordt gedefinieerd als zijnde de dierlijke produkten, andere dan destructiemateriaal die niet voor menselijk verbruik bestemd zijn. De Koning kan de voorwaarden bepalen waaraan de bedrijven voor de vervaardiging, de verwerking en de bereiding van het verwerkingsmateriaal moeten voldoen om door de minister te worden erkend.

Luidens artikel 14, paragraaf 1, kan de Koning de voorwaarden vaststellen voor de ophaling, het vervoer, de invoer, de uitvoer en de behandeling van destructiemateriaal, dat in artikel 1 wordt gedefinieerd als zijnde de dierenkrenge en de dierlijke produkten die voor het menselijk verbruik ongeschikt zijn of verklaard worden bij beslissing van de overheid. Artikel 14, paragraaf 2, bepaalt dat het destructiemateriaal uitsluitend wordt opgehaald, vervoerd, ingevoerd door en behandeld in destructiebedrijven, waarvoor de Koning krachtens de paragrafen 3 en 5 van hetzelfde artikel de erkenningsvoorwaarden vaststelt. Bovendien geeft paragraaf 3 aan de Koning de bevoegdheid voor het vaststellen van de voorwaarden van verhandeling en bestemming van de produkten verkregen uit de verwerking van het destructiemateriaal. Paragraaf 4 tenslotte bepaalt dat de destructiebedrijven bedrijven van openbaar nut zijn en dat ze kunnen worden opgevorderd.

Op grond van artikel 15 kan de Koning, met het oog op de bestrijding van dierenziekten, onverminderd de bepalingen van de wet van 28 maart 1975 betreffende de handel in landbouw-, tuinbouw-, en zeevisserijprodukten, 1° de voorwaarden vaststellen waaraan dieren, dierlijke produkten, planten en substraten moeten voldoen om te worden in de handel gebracht, verworven, ten verkoop aangeboden, tentoongesteld, in bezit gehouden, vervoerd, verkocht, onder kosteloze of bezwarende titel afgestaan, ingevoerd, uitgevoerd of doorgevoerd; 2° de invoer, de uitvoer of de doorvoer van dieren, dierlijke produkten, planten en substraten verbieden en reglementeren; 3° de activiteit van de personen die de onder 1° genoemde handelingen verrichten, onderwerpen aan een voorafgaande erkenning en 4° de voorwaarden bepalen tot het verkrijgen en behouden van die erkenning.

Artikel 16 bepaalt in paragraaf 1 dat de Koning de voorwaarden kan vaststellen waaraan de lokalen en de open ruimten moeten voldoen waar verzamelingen van dieren voor tentoonstellingen, markten, jaarmarkten, prijskampen, keuringen, sportvertoningen en verkoop plaatsvinden en, in paragraaf 2, dat de Koning de voorwaarden kan bepalen waaraan de instellingen en bedrijven die gespecialiseerd zijn in de sectoren van de kunstmatige inseminatie of van de embryotransfer moeten voldoen.

Artikel 17 machtigt de Koning tot het bepalen van de regels voor de registratie, het merken en de identificatie van de dieren en de veestapels en tot het vaststellen van de voorwaarden waaraan de identificatiestukken moeten voldoen om te worden aangenomen, evenals de voorwaarden van hun

verdeling, hun registratie en hun gebruik.

Naar luid van artikel 18 kan de Koning de stukken, tekens en andere aanwijzingen bepalen, waaruit moet blijken dat voldaan is aan de voorwaarden gesteld bij de wet en haar uitvoeringsbesluiten.

Artikel 19 belast in het bijzonder de Diergeneeskundige dienst van het Ministerie van Landbouw met het sanitaire onderzoek van voor uitvoer, invoer en doorvoer bestemde dieren en dierlijke produkten, alsmede met de afgifte van de stukken die op dat onderzoek betrekking hebben. Die dienst kan daartoe alle nuttige maatregelen treffen.

Hoofdstuk V - artikelen 20 tot 22 - handelt over het onderzoek en de vervolging naar aanleiding van overtredingen op de wet en haar uitvoeringsbesluiten.

Hoofdstuk VI - artikelen 23 tot 28 - handelt over de straffen en administratieve sancties.

Hoofdstuk VII - artikelen 29 tot 32 - bevat diverse bepalingen.

Artikel 29 staat de Koning toe de uitoefening van de bevoegdheden, omschreven in de andere bepalingen van de wet, over te dragen aan de minister die de landbouw onder zijn bevoegdheid heeft.

Artikel 30 bepaalt dat de bij de wet bedoelde attesten en getuigschriften, wanneer zij voor internationaal gebruik bestemd zijn, "in meerdere talen gesteld mogen worden".

Artikel 31 staat toe de niet-nakoming van de verordeningen van de Europese Economische Gemeenschap inzake de door deze wet geregelde aangelegenheden te bestraffen en, in het kader van die aangelegenheden, bij in Ministerraad overlegd besluit, alle vereiste maatregelen te treffen ter uitvoering van de verplichtingen opgelegd door de Europese Economische Gemeenschap.

Artikel 32 bevat, in zijn paragrafen 1, 3 en 4, opheffings-, wijzigings- en overgangsbepalingen en stelt, in zijn paragraaf 2, een "Fonds voor de gezondheid en de produktie van de dieren" in, dat tot doel heeft tussen te komen in de financiering van vergoedingen, toelagen en andere prestaties met betrekking tot de bestrijding van de dierenziekten en de verbetering van de hygiëne, de gezondheid en de kwaliteit van de dieren en de dierlijke produkten.

#### Wat de partijen betreft

5. De partijen in het geding zijn de Waalse Gewestexecutieve, die het verzoekschrift heeft ingediend en een conclusie heeft neergelegd, de Ministerraad en de Vlaamse Executieve, die beiden een memorie hebben ingediend en een conclusie hebben neergelegd.

#### Wat het onderwerp van het beroep en de aanhangigmaking bij het Hof betreft

6.B.1. Het onderzoek van de aangevochten artikelen geeft geen aanleiding tot toepassing van de bepalingen van de bijzondere wet van 8 augustus 1988 maar wel van die van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 die van kracht waren op het tijdstip waarop de aangevochten bepalingen zijn aangenomen.

6.B.2. Het dispositief van het verzoekschrift beoogt de vernietiging van de wet van 24 maart 1987 in haar geheel. De verzoeker zet echter niet uiteen waarin de andere bepalingen dan die van de artikelen 7 tot 17 en 32, § 2, van die wet de regels zouden hebben overschreden die de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten bepalen.

6.B.3. Uit de uiteenzetting van de verschillende middelen blijkt dat het beroep uitsluitend is gericht tegen de artikelen 7 tot 17 en 32, § 2. Het Hof, dat de omvang van het verzoek dient te bepalen op basis van de inhoud van het verzoekschrift, stelt vast dat de verzoeker enkel de vernietiging vraagt van de artikelen 7 tot 17 en 32, § 2, van de dierengezondheidswet van 24 maart 1987.

Aangezien enkel de inhoud van het verzoekschrift het onderwerp van het beroep bepaalt, volgt daaruit dat elk niet door de verzoekende partij geformuleerd verzoek tot vernietiging vreemd is en moet blijven aan de debatten. Die regel belet niet dat het Hof, na debatten op tegenspraak, nieuwe middelen aanvaardt die tegen de door de verzoekende partij aangevochten artikelen gericht zijn, zelfs zo die middelen die van het verzoekschrift overnemen maar bepalingen beogen die door de verzoeker in andere middelen zijn aangevochten. Zo kan het Hof ook bepalingen vernietigen die door de verzoeker niet worden aangevochten maar er onlosmakelijk mee verbonden zijn.

De verzoeken tot vernietiging, door de Vlaamse Executieve geformuleerd bij de bespreking van de verschillende middelen en betreffende de artikelen 7 tot 17 en 32, § 2, van de wet van 24 maart 1987, vallen samen met het onderwerp van het beroep; de door die zelfde Executieve geformuleerde verzoeken tot vernietiging die andere bepalingen van de voormelde wet op het oog hebben, moeten uit de debatten worden geweerd.

### Ten aanzien van de middelen

7. De Waalse Gewestexecutieve voert vijf middelen aan.

#### Eerste middel

8.A.1. Het eerste middel is afgeleid uit de schending van artikel 107quater van de Grondwet en artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen,

doordat talrijke bepalingen van de aangevochten wet, en met name de artikelen 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16 en 17 maatregelen uitvaardigen of vermelden die bestemd zijn voor diersoorten of plantensoorten, en die maatregelen niet beperkt zijn wat hun onderwerp of territoriale toepassing betreft,

terwijl artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet aan de Gewesten de bevoegdheid heeft overgedragen om, op hun respectief grondgebied, de bescherming te regelen van de plantensoorten, van de diersoorten en hun krengen, met als enig voorbehoud de maatregelen die betrekking hebben op de invoer, de uitvoer en de doorvoer van uitheemse plantensoorten, alsmede uitheemse diersoorten en hun krengen.

8.A.2. De Ministerraad voert aan dat de aan de Gemeenschappen en Gewesten toegekende

bevoegdheid wordt uitgedrukt in termen van doelstelling en dat die bevoegdheid slechts kan worden aangewend om die doelstelling te verwezenlijken. De niet aan de Gemeenschappen en Gewesten toegekende doelstellingen blijven tot de, residuaire, bevoegdheid van de nationale wetgever behoren.

Bij de verwezenlijking van de doelstellingen die tot zijn bevoegdheid blijven behoren, is alleen de nationale wetgever gemachtigd tot het nemen van alle noodzakelijke maatregelen die, in voorkomend geval, betrekking kunnen hebben op de aangelegenheden die, naar hun onderwerp, aan de Gemeenschappen en Gewesten zijn overgedragen. Tot staving van die bewering citeert de Ministerraad onder meer een arrest van de Afdeling Administratie van de Raad van State van 4 april 1986, waarin is geoordeeld :

"de nationale overheid (is) bevoegd om alle bepalingen vast te stellen die nodig zijn voor de uitoefening van de bevoegdheden die bij haar berusten; (...) wil de nationale overheid in de sfeer van haar eigen bevoegdheden niet worden belemmerd, dient (men) aan te nemen dat zij, zelfs in de aangelegenheden welke de Grondwet en de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen in de bevoegdheid van de Gewesten hebben gelegd, alle maatregelen kan treffen die onontbeerlijk zijn voor de uitoefening van de bedoelde (nationale) bevoegdheden".

Dat zijn, volgens de Ministerraad, de beginselen. In overeenstemming daarmee zou men, in onderhavige zaak, de aan de Gewesten toegekende doelstellingen, enerzijds, moeten confronteren met de aangevochten bepalingen van de wet van 24 maart 1987 ten aanzien van hun doelstellingen, anderzijds.

Naar luid van artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet zou het Gewest bevoegd zijn voor de natuurbescherming en het natuurbehoud; aan de verwezenlijking van die doelstelling zou de wet van 24 maart 1987 vreemd blijven. De bestreden wet zou enkel de bevordering van de volksgezondheid en de economische welvaart van de dierenhouders tot doel hebben, doelstellingen waarvan niet kan worden betwist dat ze tot de bevoegdheidssfeer van de nationale wetgever behoren.

De Ministerraad laat opmerken dat, met het oog op het bereiken van die twee doelstellingen, het voor de nationale wetgever onontbeerlijk is gebleken bepalingen voor alle diersoorten te voorzien, zowel huisdieren als wilde dieren, gezien de omstandigheid dat een doeltreffende bestrijding van de eventuele besmetting van huisdieren en, in voorkomend geval van de mens, vereist dat in naam van de volksgezondheid of de economische welvaart voor alle dieren maatregelen worden getroffen of dat de Koning daartoe wordt gemachtigd.

Volgens de Ministerraad is het eerste middel niet gegrond aangezien de bepalingen van de aangevochten wet de respectieve doelstellingen van de Staat en de Gewesten in acht nemen.

8.A.3.1. Volgens de Vlaamse Executieve zou de redenering van de Ministerraad enerzijds steunen op de bewering dat de volksgezondheid uitsluitend een nationale bevoegdheid is, anderzijds, zich toespitsen op een theorie volgens welke elke wetgever het recht heeft de verwezenlijking na te streven van de doelstellingen die hem toebehoren op grond van de in 1980 doorgevoerde verdeling van de materiële bevoegdheden.

De Vlaamse Executieve verklaart dat zij die bewering niet kan aanvaarden en het niet eens kan zijn met de voorgestelde theorie, tenminste zoals die door de Ministerraad wordt uiteengezet.

8.A.3.2. Naar het oordeel van de Vlaamse Executieve is de bevoegdheid inzake volksgezondheid niet uitsluitend nationaal gebleven.

De Executieve voert aan dat niet kan worden betwist dat het Gewest op basis van artikel 6, § 1, II, 3° en IV, van de bijzondere wet de uitsluitende wetgevende bevoegdheid heeft over "de politie van de gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke bedrijven" en "de politie van woongelegenheden die gevaar opleveren voor de openbare reinheid en gezondheid".

Naast die erkenning, in de tekst zelf van de bijzondere wet, van een gewestelijke bevoegdheid inzake volksgezondheid, zouden heel wat andere bevoegdheden van de Gewesten, die de nationale wetgever duidelijk heeft geformuleerd met het oog op de verwezenlijking van "doelstellingen", zoals de ruimtelijke ordening, het leefmilieu, het natuurbehoud of het waterbeleid, ook geheel of gedeeltelijk, rechtstreeks of onrechtstreeks, aan de volksgezondheid ten goede komen. Dat zou met name gelden voor de ophaling en verwerking van afvalstoffen, de natuurbescherming en het natuurbehoud, de groengebieden, de bossen, de zuivering van afvalwater en de riolering, aangelegenheden die niet kunnen worden geregeld zonder rekening te houden met de vereisten van de volksgezondheid.

Het uitgangspunt van de redenering van de Ministerraad berust dus, volgens de Vlaamse Executieve, op een onjuistheid.

8.A.3.3. Wat de verwezenlijking van de doelstellingen van de nationale wetgever betreft, moet volgens de Vlaamse Executieve worden toegegeven dat ook de nationale wetgever een beroep kan doen op de impliciete bevoegdheden en, zo nodig, zelfs op de regel die in artikel 10 van de bijzondere wet ten aanzien van de Gemeenschappen en de Gewesten is neergelegd.

Daarbij mag de nationale wetgever, evenmin als de Gemeenschaps- en Gewestwetgevers, de grenzen van de redelijkheid niet overschrijden. In onderhavige zaak zouden de gewestwetgevers zich in de onmogelijkheid bevinden om, zonder in conflict te treden met de regels van de aangevochten wet of met de regels die door de Koning worden uitgevaardigd, nog een reële inhoud te geven aan het natuurbeschermingsbeleid en het natuurbehoud, dat hun bij uitsluiting is toegewezen.

Daaruit volgt, aldus de Vlaamse Executieve, dat de nationale wetgever, om de volksgezondheid en de economische welvaart van de dierenhouders te bevorderen, op zijn minst het evenredigheidsbeginsel heeft geschonden.

8.A.3.4. Om die redenen verzoekt de Vlaamse Executieve het Hof de artikelen 4, 6 tot 9 en 10 tot 19 van de aangevochten wet te vernietigen wegens schending van de in het middel beoogde bevoegdheidsverdelende regel.

8.A.4.1. In haar conclusie voert de Waalse Gewestexecutieve aan dat titel "III. Wat de landinrichting en het natuurbehoud betreft", waaronder in artikel 6 van de bijzondere wet de bevoegdheid van het Gewest inzake natuurbescherming en natuurbehoud is vermeld, niet kan worden uitgelegd als een doelstelling naar de verwezenlijking waarvan de Gewesten noodzakelijkerwijze moeten streven in de uitoefening van die bevoegdheid.

In dat verband doet de Waalse Gewestexecutieve opmerken dat die bevoegdheid in het ontwerp

van bijzondere wet onder een andere titel was opgenomen; de huidige structuur van artikel 6 vloeit immers voort uit een amendement dat door de Senaatscommissie voor de herziening van de Grondwet en de hervorming der instellingen is aangenomen. De Executieve herinnert eraan dat bij de aanneming van dat amendement de Minister van Institutionele Hervormingen (F) had voorgesteld "teksten te laten verifiëren om zich ervan te vergewissen of het amendement niet (raakte) aan de inhoud van de voorstellen vervat in het ontwerp van wet" en dat later dezelfde Minister aan de commissie had meegedeeld dat "de bevoegdheden van de Gewesten, als bepaald in het aangenomen artikel, helemaal niet worden gewijzigd door de opschriften boven de opsomming van de aangelegenheden". De Executieve citeert tenslotte een verklaring van de Minister van Institutionele Hervormingen (F) in de Kamercommissie voor de herziening van de grondwet en de hervorming der instellingen, volgens welke "het niet de vermelding na de Romeinse cijfers (zijn) (...), maar wel deze na de arabische cijfers (...) die bepalend zijn voor de juiste interpretatie van artikel 6".

8.A.4.2. De Waalse Gewestexecutieve voegt eraan toe dat het overdreven zou zijn te beweren dat de gewestelijke bevoegdheden zowel inzake aangelegenheden als inzake na te streven doelstellingen beperkt zijn.

Dat is niet de opvatting van de bijzondere wetgever, zoals reeds is uiteengezet; die opvatting vindt evenmin steun in de Grondwet die in de artikelen 26bis en 107quater de gewestelijke bevoegdheden slechts in termen van aangelegenheden benadert.

8.A.4.3. Wat artikel 10 van de bijzondere wet betreft, doet de Waalse Gewestexecutieve gelden dat die bepaling de Gemeenschappen en de Gewesten niet kan toestaan de bevoegdheden te betreden die door de Grondwet aan de wet zijn voorbehouden. Het is derhalve niet zeker dat de nationale overheid zich op artikel 10 kan beroepen om de bevoegdheden van de Gemeenschappen en de Gewesten, die alle toegewezen bevoegdheden zijn, te betreden.

Zeer subsidiair zou de Waalse Gewestexecutieve kunnen aannemen dat de nationale wetgever een beroep doet op artikel 10 van de bijzondere wet. De door dat artikel gestelde voorwaarden zijn in onderhavige zaak in geen geval vervuld.

8.A.5. In zijn conclusie antwoordt de Ministerraad op de argumenten in verband met de bevoegdheidsverdeling inzake de volksgezondheid en het evenredigheidsbeginsel.

De Ministerraad is het ermee eens dat sommige aspecten van de volksgezondheid naar de bevoegdheid van de Gemeenschappen en de Gewesten zijn overgeheveld. Hij doet niettemin opmerken dat de volksgezondheid en de economische welvaart, doordat ze in onderhavige zaak betrekking hebben op een landbouwaangelegenheid, in geen geval onder de bevoegdheid van de Gewesten ressorteren.

Inzake de argumentatie die de Vlaamse Executieve haalt uit de miskennis van het evenredigheidsbeginsel, doet de Ministerraad opmerken dat, om te handelen in overeenstemming met de in artikel 2 van de aangevochten wet geformuleerde doelstellingen, het onontbeerlijk en a fortiori niet-onevenredig zou zijn bepalingen aan te nemen betreffende zowel de landbouwhuisdieren als de wilde dieren.

Volgens de Ministerraad stroken alle bepalingen van de aangevochten wet nauwgezet met het door de doelstellingen van die wet bepaalde kader.

8.B.1. Artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 geeft het Gewest de bevoegdheid over "de natuurbescherming en het natuurbehoud, met uitzondering van de in-, uit- en doorvoer van uitheemse plantensoorten evenals van uitheemse diersoorten en hun krengen".

Uit de parlementaire voorbereiding van die bepaling blijkt dat de aldus aan het Gewest overgedragen bevoegdheid hoofdzakelijk betrekking heeft op de aangelegenheden die tot dusver door de wet van 12 augustus 1911 tot behoud van de schoonheid der landschappen was geregeld en op de aangelegenheden die alsdan waren geregeld door de wet van 12 juli 1973 op het natuurbehoud, met uitzondering nochtans van de in artikel 5 van deze wet geregelde aangelegenheid.

Het natuurbehoud beoogt, zoals in artikel 1 van de voormelde wet van 12 juli 1973 reeds werd gesteld, het behoud van de eigen aard, de verscheidenheid en het ongeschonden karakter van het natuurlijke milieu door middel van maatregelen tot bescherming van de flora en de fauna, hun gemeenschappen en groeiplaatsen, evenals van de grond, de ondergrond, het water en de lucht.

8.B.2. De wetgever die de natuurbescherming en het natuurbehoud onder zijn bevoegdheid heeft, is met uitsluiting van iedere andere ertoe gemachtigd maatregelen te nemen tot het bestrijden van de ziekten bij de in het wild levende dieren. Het feit dat die ziekten op de veestapel kunnen overgaan, ontnemt aan die maatregelen niet het karakter van bescherming en behoud van de fauna, evenmin als een maatregel tot bestrijding van ziekten bij huisdieren een maatregel wordt tot bescherming en behoud van de natuur louter doordat hij rechtstreeks of onrechtstreeks ook aan de in het wild levende dieren kan ten goede komen.

8.B.3. Inzake de economie van de dierengezondheidswet van 24 maart 1987 stelt het Hof vast dat deze wet het bestrijden van dierenziekten op het oog heeft, ten einde de volksgezondheid veilig te stellen, enerzijds, en de economische welvaart van de dierenhouders te bevorderen, anderzijds (artikel 2 van de wet).

De behandelde aangelegenheid is opgenomen in het kader van de landbouwpolitiek en het volksgezondheidsbeleid. Geen van beide sectoren werd bij de uitvoering van de artikelen 59bis en 107quater van de Grondwet als dusdanig aan de bevoegdheid van de nationale wetgever onttrokken, ook al zijn de Gemeenschappen bepaalde bevoegdheden toegewezen die rechtstreeks of onrechtstreeks binnen de domeinen van de volksgezondheid of de landbouw vallen.

Zo zijn de Gemeenschappen in het kader van het gezondheidsbeleid bevoegd verklaard voor bepaalde aspecten van de zorgenverstrekking, de gezondheidsopvoeding en de preventieve gezondheidszorg (artikel 5, § 1, I, van de bijzondere wet). Evenzo kan men stellen dat de volksgezondheid een van de finaliteiten is van de drie aan het Gewest toegewezen aangelegenheden inzake leefmilieu (artikel 6, § 1, II, van de bijzondere wet).

Wat de landbouwpolitiek betreft, moet worden vastgesteld dat deze evenmin in al haar aspecten een voor het nationaal niveau voorbehouden domein is gebleven. Sommige bevoegdheden van het Gewest inzake ruimtelijke ordening (artikel 6, § 1, I, van de bijzondere wet), leefmilieu (idem II), landinrichting en natuurbehoud (idem III), zelfs in het economisch beleid (idem VI) kunnen rechtstreeks of onrechtstreeks gevolgen hebben voor de landbouwuutbating en het landbouwbeleid.

Vermits "volksgezondheid", met het oog waarop dierenziekten worden bestreden, en "landbouw", binnen het kader waarvan de economische welvaart van de dierenhouders wordt behartigd, niet als dusdanig door uitdrukkelijke bepalingen aan de Gemeenschappen of Gewesten zijn overgedragen,

blijven zij als residuaire bevoegdheden aan de nationale wetgever voorbehouden, voor alle aspecten ervan die niet uitdrukkelijk onder de bevoegdheid van Gemeenschappen en Gewesten werden gebracht.

Door die aangelegenheden te regelen blijft de nationale wetgever dus in principe binnen de perken van zijn bevoegdheid.

De vaststelling dat de aangevochten wet hoofdzakelijk tot voorwerp heeft de ziekten van de huisdieren te bestrijden of te voorkomen - vaststelling waartoe zowel de algemene economie van de wet als de ontoepasselijkheid van talrijke bepalingen ervan op in het wild levende dieren leidt - wordt niet ontkracht door de ruime definitie die in artikel 1 aan het woord "dieren" is gegeven.

8.B.4. De thesis van de Ministerraad, die stelt dat de bevoegdheden van de Gemeenschappen en de Gewesten als doelstellingen worden uitgedrukt, heeft geen rechtsgrond. Artikel 107quater van de Grondwet geeft duidelijk aan dat de gewestbevoegdheden in beginsel in termen van aangelegenheden zijn bepaald. Geen enkele bepaling van de Grondwet of de bijzondere wet beperkt het geheel van de gemeenschaps- en gewestbevoegdheden tot het nastreven van doelstellingen die zijn afgebakend door de doelstellingen die aan de nationale overheid kunnen worden toegeschreven. Anderzijds zou de thesis van de Ministerraad niet kunnen worden toegepast, aangezien de doelstelling van een norm, uit zichzelf, niet vermag te bepalen of die norm binnen de bevoegdheidssfeer valt van de wetgever van wie hij uitgaat.

#### Artikel 7

8.B.5.1. Artikel 7, § 1, machtigt de Koning ertoe de voor de dieren verantwoordelijke personen en de dierenartsen te verplichten aangifte te doen van elk uitbreken of elk voorteken van het uitbreken van dierenziekten, ongeacht welk dier is aangetast of van aantasting verdacht wordt. Die aangiften moeten de nationale overheid inlichten over de gezondheidstoestand van het land, zodat zij in voorkomend geval de nodige maatregelen kan treffen om de gezondheid van de mens en die van de huisdieren te vrijwaren. Door zulk een verplichting op te leggen, neemt de nationale overheid geen enkele maatregel tot bestrijding van ziekten bij in het wild levende dieren of tot voorkoming van die ziekten.

Artikel 7, § 1, schendt artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

8.B.5.2. Artikel 7, §§ 2 en 3, machtigt de Koning aan de verantwoordelijke de tussenkomst op te leggen van een dierenarts voor de uitvoering van de wet en van de door de geneeskundige dienst genomen beslissingen. De redactie van die bepalingen en de definitie die door de wet aan de term "verantwoordelijke" is gegeven, wijzen uit dat het enkel geldt voor huisdieren en niet voor in het wild levende dieren.

Artikel 7, §§ 2 en 3, van het decreet schendt de in het middel beoogde bepaling van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

#### Artikel 8

8.B.6.1. De maatregelen die de Koning gemachtigd is te nemen krachtens artikel 8, lid 1, 1° tot 3°, kunnen worden toegepast op in het wild levende dieren.

De bepalingen van artikel 8, eerste lid, 1° tot 3°, schenden artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 in zover zij kunnen van toepassing zijn op de in het wild levende dieren.

8.B.6.2. De maatregelen die de Koning krachtens de in artikel 8, eerste lid, 4° en tweede lid, vervatte machtigingen kan nemen, kunnen niet van toepassing zijn op de in het wild levende dieren en hebben bijgevolg geen betrekking op de natuurbescherming en het natuurbehoud.

Artikel 8, eerste lid, 4°, en tweede lid, schenden de in het middel beoogde bepaling van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

#### Artikel 9

8.B.7.1. Artikel 9, 1° tot 3°, 5° en 6°, is niet van toepassing op de in het wild levende dieren en heeft dus geen betrekking op de natuurbescherming en het natuurbehoud.

Deze bepalingen schenden artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

8.B.7.2. Artikel 9, 4°, moet redelijkerwijs zo worden begrepen dat het de bevoegdheid van het Gewest inzake het natuurlijke milieu niet aantast en heeft dus geen betrekking op de natuurbescherming en het natuurbehoud.

Die bepaling schendt artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

#### De artikelen 10 tot 14

8.B.8. De artikelen 10 tot 14 hebben geen betrekking op de natuurbescherming en het natuurbehoud. Zij schenden artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

#### De artikelen 15 en 16

8.B.9.1. Artikel 15, 1°, betreft enkel de fokdieren. Het houdt geen aantasting in van de gewestbevoegdheid om de handel in beschermde diersoorten, het loslaten van dieren in de natuur en het vangen ervan te regelen en heeft dus geen betrekking op de natuurbescherming en het natuurbehoud.

Artikel 15, 1°, schendt artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

8.B.9.2. Artikel 15, 2° tot 4°, en artikel 16 zijn niet van toepassing op de in het wild levende dieren en hebben dus geen betrekking op de natuurbescherming en het natuurbehoud.

Die bepalingen schenden artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

#### Artikel 17

8.B.10. De in artikel 17 beoogde regelen voor de registratie, het merken en de identificatie van de dieren zouden, wat het merken betreft, toepasselijk kunnen worden gemaakt op de in het wild

levende dieren.

Artikel 17 schendt artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 in zover de bepalingen betreffende het merken van toepassing kunnen zijn op de in het wild levende dieren.

### Tweede middel

9.A.1. Het tweede middel is afgeleid uit de schending van artikel 107quater van de Grondwet en artikel 6, § 1, II, 2° van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen,

doordat talloze bepalingen van de aangevochten wet en met name, de artikelen 8, 3° en 4°, 11, 12, 13 en 14 maatregelen uitvaardigen of vermelden met als doel het verzamelen, het transport, de behandeling, de voorbereiding, het bezit en de verkoop, de invoer, de uitvoer en de doorvoer, de bestemming en de vernietiging van dierlijke of plantaardige stoffen, kadavers of karkassen van dieren, zonder territoriale begrenzing van de werkingssfeer van die maatregelen;

terwijl artikel 6, § 1, II, 2° van de bijzondere wet naar de Gewesten de bevoegdheid heeft overgeheveld om, op hun respectief grondgebied, de ophaling en verwerking van afvalstoffen te regelen.

9.A.2. De Ministerraad doet gelden dat de Gewesten, wat het leefmilieu betreft, alleszins bevoegd zijn voor de ophaling en verwerking van afvalstoffen.

De bepalingen van de aangevochten wet zouden geen verband houden met het leefmilieubeleid. Zij hebben de bevordering van de volksgezondheid en van de economische welvaart van de dierenhouders tot doel, zoals de Ministerraad het heeft uiteengezet bij de verwerping van het eerste middel.

Volgens de Ministerraad vereist de bestrijding van dierenziekten en de economische welvaart van de dierenhouders het slachten van besmette dieren wanneer dat noodzakelijk blijkt, de vernietiging van krenge en karkassen die niet voor menselijk gebruik geschikt zijn alsmede de behandeling van dierlijke produkten die niet voor menselijk gebruik bestemd zijn.

Ten overvloede laat de Ministerraad opmerken dat het regelen van het slachten van dieren en de vleeshandel duidelijk buiten de bevoegdheidssfeer van de regionale wetgever vallen.

9.A.3.1. Volgens de Vlaamse Executieve vloeit uit de parlementaire voorbereiding van de bijzondere wet voort dat de Gewesten, met uitsluiting van de nationale wetgever, bevoegd zijn om de ophaling en verwerking van afvalstoffen te regelen, waarbij die termen moeten worden begrepen in de meest ruime betekenis, opslaan en verwijderen inbegrepen.

Het begrip "afvalstoffen" dekt onder meer alle afvalstoffen van plantaardige of dierlijke oorsprong met inbegrip van de dierenkrenge, ongeacht de vraag of die al dan niet kunnen worden gerecycleerd of moeten worden vernietigd.

Tenslotte vraagt de Vlaamse Executieve ervan uit te gaan dat de opmerkingen die ze bij het eerste middel over de bevoegdheden heeft gemaakt, hier als herhaald zouden worden beschouwd.

9.A.3.2. Mocht de bevoegdheidsverdelende regel aldus worden opgevat, dan zouden de artikelen

6, § 2, 8, 1°, 3° en 4°, 9, 2°, 10, 11, 12, 13, 14, 15 en 19 van de aangevochten wet in strijd zijn met die regel.

9.A.4. De Waalse Gewestexecutieve voert aan dat de term "afvalstoffen" in artikel 6, § 1, II, 2° van de bijzondere wet, moet worden opgevat in de generische betekenis, zodat de Gewesten principieel bevoegd zijn om iedere categorie van afvalstoffen, zonder onderscheid naar materie of oorsprong, te regelen.

Bovendien mogen de woorden "ophaling en verwerking" niet restrictief worden geïnterpreteerd, zoals het Hof dat heeft beslist bij arrest nummer 44, van 23 december 1987.

De genoemde Executieve doet gelden dat de bevoegdheid inzake afvalstoffen zou moeten worden gezien in het licht van de andere aan het Gewest toegewezen bevoegdheden, en met name de bevoegdheden inzake leefmilieu. Aldus moet het Gewest inzake het afvalstoffenbeleid rekening houden met de begrenzing van de gewestelijke bevoegdheid omschreven in artikel 6, § 1, III, 2°, van de bijzondere wet. Die grens is echter niet van toepassing wanneer de regionale wetgever maatregelen neemt die betrekking hebben op de ophaling en verwerking van afvalstoffen van verschillende aard of oorsprong.

Ten gunste van die precisering zegt conclusienemer dat de Gewesten, in tegenstelling tot wat de Ministerraad betoogt, bevoegd zijn om het slachten van al dan niet besmette dieren te regelen, evenals trouwens het transport van hun krenge en hun verwijdering.

Tenslotte stelt de Waalse Gewestexecutieve, zoals zij dat reeds bij de bespreking van het eerste middel heeft gedaan, dat de argumenten die de Ministerraad uit de doelstellingen van de wet afleidt, de basis zelf van de staatshervorming, die erin bestaat aan de Gemeenschappen en de Gewesten bij uitsluiting bevoegdheidspakketten toe te kennen, ondermijnt.

9.B.1. Artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 maakt de Gewesten bevoegd voor "de ophaling en verwerking van afvalstoffen".

9.B.2. Gelet op de elementen van het geschil, dient allereerst te worden bepaald of dierenkrenge afvalstoffen zijn in de zin van de voormelde bepaling van de bijzondere wet en in herinnering te brengen wat de termen "ophaling" en "verwerking" in die bepaling inhouden.

9.B.3.1. Uit de parlementaire voorbereiding van de bijzondere wet blijkt dat als afvalstof is aangemerkt elke stof of elk voorwerp waarvan de houder zich vrijwillig ontdoet of de verplichting heeft zich te ontdoen krachtens wets- of verordeningsbepalingen. Meer bepaald uit de commentaar op de juridische inhoud van het begrip "afvalstoffen" in de memorie van toelichting bij het ontwerp, blijkt dat het begrip onder meer de afvalstoffen van plantaardige en dierlijke oorsprong, in beginsel met inbegrip van dierenkrenge, omvat.

9.B.3.2. Uit de parlementaire voorbereiding - en met name uit het feit dat de memorie van toelichting bij het ontwerp dat de bijzondere wet is geworden, uitdrukkelijk verwijst naar de definitie van artikel 1, b), van de richtlijn 75/442/EEG van 15 juli 1975 betreffende afvalstoffen - blijkt dat de begrippen "ophaling" en "verwerking" de volgende verrichtingen beogen :

- het ophalen, sorteren, vervoeren en behandelen van afvalstoffen, alsmede het opslaan en storten daarvan op of in de bodem;

- de verwerking, noodzakelijk voor hergebruik, terugwinning of recyclage van afvalstoffen.

9.B.3.3. Algemeen beschouwd zijn de dierenkrenge en de slachtafval afvalstoffen waarvan de vernietiging een vorm van verwerking is. Zodoende behoort de reglementering van die vernietiging tot de bevoegdheid van de Gewesten.

Er dient nochtans te worden opgemerkt dat wanneer een dier wordt geslacht met het oog op het verhandelen van het vlees, het krenge of de karkas van dat dier slechts afval wordt door de beslissing van de veterinaire autoriteit, die eventueel als gevolg van analyses na het slachten wordt genomen en die het krenge of de karkas definitief aan haar normale economische bestemming onttrekt.

#### Artikel 8, eerste lid, 1°

9.B.4. De nationale overheid is bevoegd om maatregelen tot bestrijding van ziekten bij huisdieren te nemen. De door de bestreden bepaling beoogde maatregelen vallen niet onder het begrip "ophaling en verwerking van afvalstoffen".

Artikel 8, eerste lid, 1°, schendt de in het middel beoogde bepaling van de bijzondere wet niet.

#### Artikel 8, eerste lid, 3°

9.B.5. De nationale wetgever is bevoegd de Koning ertoe te machtigen de afslachting of afmaking voor te schrijven van een huisdier dat door een dierenziekte is aangetast of van aantasting of besmetting verdacht wordt.

Uit de parlementaire voorbereiding van de aangevochten bepaling volgt dat de afmaking van het dier slechts betrekking heeft op dieren waarbij vo,'o,'r de afmaking reeds is vastgesteld dat ze ongeschikt waren voor menselijk verbruik, terwijl de afslachting betrekking heeft op dieren waarvan het diergeneeskundig onderzoek pas na de afslachting plaats heeft.

De krenge van afgemaakte dieren die reeds aan hun normale economische bestemming waren onttrokken vóór de afmaking, vormen afvalstoffen in de zin van de bijzondere wet. Aangezien de nationale overheid bevoegd is inzake volksgezondheid, kan hij zulke krenge nochtans aan studies en laboratoriumanalyses onderwerpen. Slechts na het uitvoeren van die analyses of bij ontstentenis van de beslissing om ze uit te voeren, worden die krenge afvalstoffen.

Daarentegen moeten dieren, waarvan de afslachting is bevolen, normaal nog een diergeneeskundig onderzoek ondergaan. Pas nadat dat onderzoek heeft uitgewezen dat de krenge en karkassen van die dieren aan hun normale economische bestemming moeten worden onttrokken, worden ze afvalstoffen in de zin van de bijzondere wet.

In artikel 8, eerste lid, 3°, schenden de woorden "alsook de bestemming van de krenge of karkassen van de dieren of delen ervan bepalen" artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, in zover die krenge en karkassen afvalstoffen geworden zijn.

#### Artikel 8, eerste lid, 4°

9.B.6. De nationale wetgever schendt artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet niet door de Koning ertoe te machtigen de afbraak voor te schrijven van gebouwen, met de middelen en op de

wijze die Hij aanduidt, wanneer die besmet zijn of van besmetting verdacht zijn. De term "afvalstoffen" slaat slechts op roerende goederen.

Dezelfde wetgever kan de Koning ertoe machtigen de vernietiging voor te schrijven van voertuigen, plantaardige of dierlijke produkten, grondstoffen voor de landbouw en de veeteelt en alle andere goederen wanneer die besmet zijn of van besmetting verdacht zijn. De beslissing waarbij de vernietiging wordt bevolen, heeft tot gevolg dat die voertuigen, produkten, grondstoffen en goederen afvalstoffen worden, dus voorwerpen waarvan de houder zich moet ontdoen. Bijgevolg komt het de nationale overheid niet toe te beslissen met welke middelen en op welke manier die afvalstoffen zullen worden vernietigd.

Artikel 8, eerste lid, 4°, schendt artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 in zover de woorden "met de middelen en op de wijze die Hij aanduidt" van toepassing zijn op andere dan onroerende goederen.

#### Artikel 8, tweede lid

9.B.7. Het tweede lid van artikel 8 dat betrekking heeft op de eventuele vergoeding bij beslissing tot afslachting, afbraak of vernietiging, schendt de in het middel beoogde bevoegdheidsregel niet.

#### Artikel 9, 2°

9.B.8. Die bepaling, die maatregelen ter voorkoming van ziekten inhoudt, schendt artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

#### Artikel 10

9.B.9. De bevoegdheid van het Gewest inzake afvalstoffen brengt de bevoegdheid met zich om de politie van de vuilnisbelten te regelen.

Artikel 10 schendt artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980.

#### Artikel 11

9.B.10.1. De indelving van dierenkrenge is een verwerking van afvalstoffen, die enkel door het Gewest kan worden geregeld.

Artikel 11, eerste lid, schendt artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980.

9.B.10.2. Het komt de Gewesten toe de voorwaarden te bepalen waaraan de begraafplaatsen en crematoria voor dieren moeten voldoen. De uitoefening van die bevoegdheid mag echter geen afbreuk doen aan de andere, in de bijzondere wet van 8 augustus 1980 omschreven bevoegdheidstoewijzingen en met name aan het voorbehoud dat de bijzondere wetgever ten aanzien van artikel 6, § 1, II, 1°, heeft geformuleerd. De nationale wetgever is bevoegd om de algemene en sectoriële normen inzake leefmilieu te bepalen ten aanzien van de in artikel 11 beoogde installaties.

Artikel 11, tweede lid, schendt artikel 6, § 1, II, 2° van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, behalve in zover het de Koning machtigt algemene en sectoriële normen inzake leefmilieu vast te stellen.

### Artikel 12

9.B.11. Artikel 12 bepaalt de voorwaarden waaraan de voor diervoeding bestemde produkten moeten voldoen. Nu die produkten voor dat doel kunnen worden benut, zijn het geen afvalstoffen in de zin van de bijzondere wet.

Artikel 12 schendt artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

### Artikel 13

9.B.12. Artikel 13 heeft geen betrekking op de afvalstoffen, aangezien het verwerkingsmateriaal dat het regelt, wordt gedefinieerd in artikel 1, 7, in tegenstelling tot het destructiemateriaal.

Artikel 13 schendt artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

### Artikel 14

9.B.13. Artikel 14 regelt het "destructiemateriaal", een term die, volgens artikel 1, slaat op afvalstoffen van dierlijke oorsprong. Ten aanzien van het destructiemateriaal is het Gewest bevoegd inzake het ophalen, sorteren, vervoeren, behandelen, opslaan, storten, verwerken, hergebruiken en terugwinnen. De nationale overheid is bevoegd voor de invoer, de uitvoer en de doorvoer van dat materiaal.

Artikel 14 schendt artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, behalve in zover het de invoer, de uitvoer en de doorvoer van het destructiemateriaal regelt.

### Artikel 15

9.B.14. Artikel 15 staat de Koning toe sanitaire maatregelen te nemen ten aanzien van verschillende goederen. Het houdt geen verband met de ophaling en de verwerking van afvalstoffen.

Artikel 15 schendt artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

### Derde middel

10.A.1. De Waalse Gewestexecutieve voert een derde middel aan dat als volgt is geformuleerd :

"Schending van artikel 107quater van de Grondwet en artikel 6, § 1, I, 1°, 3° en 5°, 6, § 1, II, 3°, 6, § 1, III, 1° en 3° en 6, § 1, IV.

Artikel 6, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 citeert bij de aangelegenheden bedoeld in artikel 107quater van de Grondwet :

"I. Wat de ruimtelijke ordening betreft :

- 1°. de stedenbouw en de ruimtelijke ordening;
- 2°. (...);
- 3°. de verkrijging, aanleg en uitrusting van gronden voor industrie, ambachtwezen en diensten;
- 4°. (...);

- 5°. de vernieuwing van afgedankte bedrijfsruimten;
- 6°. (...).

## II. Wat het leefmilieu betreft :

- 1°. (...);
- 2°. (...);
- 3°. de politie van de gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke bedrijven (...).

## III. Wat de landinrichting en het natuurbehoud betreft :

- 1°. de ruilverkaveling van landeigendommen en de landinrichting;
- 2°. (...);
- 3°. de groengebieden, parkgebieden en groene ruimten.

## IV. Wat de huisvesting betreft :

(...) de politie van woongelegenheden die gevaar opleveren voor de openbare reinheid en gezondheid.

Verscheidene aspecten van het leefmilieubeleid, bedoeld door die bepalingen van de bijzondere wet, zijn uitdrukkelijk naar de Gewesten overgeheveld.

De aangevochten wet schendt die bepalingen, met name door de Koning te machtigen om :

- de afbraak of de vernietiging voor te schrijven van gebouwen of alle andere goederen die besmet zijn of van besmetting verdacht zijn (art. 8, 4°);
- de bestemming van krengen of karkassen van dieren aan te wijzen (art. 8, 3°);
- bepaalde verplichtingen op te leggen aan de eigenaars en houders van dieren (art. 7 en 9, 2°);
- verbod op te leggen om huisdieren op vuilnisbelten toe te laten (art. 10);
- het verkeer van personen en goederen binnen een aangewezen gebied te verbieden of te regelen (art. 9, 4°);
- het afzonderen van dieren die besmet zijn of van besmetting verdacht zijn voor te schrijven (artikel 9, 1°)".

10.A.2.1. Volgens de Ministerraad is het middel, bij gebrek aan nauwkeurigheid, niet ontvankelijk.

De Ministerraad verwijt verzoeker, enerzijds, een aantal bepalingen van de bijzondere wet en, anderzijds, een aantal bepalingen van de aangevochten wet te hebben opgesomd zonder te preciseren waarin elk van de bepalingen van de aangevochten wet een van de bevoegdheidsverdelende regels van de bijzondere wet schendt.

Om die reden kan het middel niet worden aangenomen.

10.A.2.2. Subsidiair zou het middel niet gegrond zijn omdat de verscheidene, door het middel beoogde bepalingen van de wet allemaal zouden bijdragen tot het nastreven van de doelstellingen die uitsluitend tot de bevoegdheid van de nationale wetgever behoren.

10.A.3. Volgens de Vlaamse Executieve heeft de Ministerraad zich met de bestreden wet de bevoegdheden aangematigd van de in het middel beoogde bepalingen van de bijzondere wet en dit vooral op het vlak van de politie van de gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke bedrijven en de politie van woongelegenheden die gevaar opleveren voor de openbare reinheid en gezondheid.

Volgens de Vlaamse Executieve zou die gewestbevoegdheid met name door de artikelen 6, § 2, 7, 8, 1°, 3° en 4°, 9, 1° en 2°, 10, 11, 12 tot 16 en 20 tot 31 van de aangevochten wet zijn geschonden.

Ten aanzien van de argumentatie van de Ministerraad over de doelstellingen van de wet, verwijst de Vlaamse Executieve naar de bespreking van het eerste middel betreffende de impliciete bevoegdheden en het evenredigheidsbeginsel.

10.A.4.1. De Waalse Gewestexecutieve verwierpt in haar conclusie de door de Ministerraad aangevoerde exceptie van niet-ontvankelijkheid.

Zij is van mening dat het middel in het verzoekschrift voldoende nauwkeurig is geformuleerd aangezien het de bepalingen van de Grondwet en van de bijzondere wet vermeldt waarop het middel berust, alsmede een lijst van de bepalingen van de wet waarvan het middel, mocht het gegrond worden verklaard, de vernietiging met zich brengt.

10.A.4.2. Wat de grond betreft, laat de Waalse Gewestexecutieve gelden dat aan ieder van de in het middel beoogde bepalingen diverse aspecten van het begrip "leefmilieu" vastzitten, die bij de bespreking van de eerste twee middelen nog niet werden aangetroffen. Die leefmilieu-aspecten zouden door diverse bepalingen van de bestreden wet zijn geregeld.

Volgens de Gewestexecutieve komt het de gewestelijke wetgevers toe, ieder wat hem betreft, de vernietiging en sloping van onroerende goederen te regelen, door de middelen en de wijze die zij aangeven. Zij vinden die bevoegdheid in de aangelegenheid "stedebouw en ruimtelijke ordening" die hen is toegewezen. Die bevoegdheid vindt bovendien steun in andere, aan de Gewesten toegekende bevoegdheidspakketten, zoals de vernieuwing van afgedankte bedrijfsruimten, de politie van de gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke bedrijven en de politie van de woningen die gevaar opleveren voor de openbare reinheid en gezondheid.

De Waalse Gewestexecutieve betoogt bovendien dat de in het derde middel beoogde bevoegdheidspakketten de bevoegdheid van het Gewest om de bestemming van dierlijke of plantaardige afvalstoffen te regelen, bevestigen.

Door diezelfde bevoegdheidspakketten zouden de Gewesten ook de bevoegdheid hebben gekregen om in de zones of plaatsen die zij wensen te beschermen, het verkeer van dieren en personen, alsmede de voorwaarden waarin dieren kunnen worden gehouden, te regelen.

Tenslotte zegt de Waalse Gewestexecutieve dat zij de argumenten van de Ministerraad niet kan onderschrijven om de redenen die zij bij het eerste middel heeft uiteengezet.

#### Ten aanzien van de ontvankelijkheid

10.B.1. De middelen zijn slechts ontvankelijk wanneer zij vermelden of te verstaan geven welke de bevoegdheidsregel is die geschonden mocht zijn, welke de bepalingen zijn die deze regel mochten

schenden en in welk opzicht diezelfde regel door de bedoelde bepalingen mocht zijn geschonden.

10.B.2. Ten deze geeft het middel aan het Hof niet te verstaan in welk opzicht, volgens de partijen, de verschillende erin beoogde bepalingen van de bijzondere wet door de vermelde artikelen zouden zijn geschonden, behalve ten aanzien van de schending van de gewestbevoegdheid inzake ruimtelijke ordening en stedenbouw door artikel 8, eerste lid, 4°, van de wet, in zover die bepaling de Koning ertoe machtigt de afbraak van gebouwen voor te schrijven, met de middelen en op de wijze die Hij aanduidt, wanneer die besmet zijn of van besmetting verdacht zijn.

Het middel is ontvankelijk waar het is afgeleid uit de schending van artikel 6, § 1, I, 1°, van de bijzondere wet door artikel 8, eerste lid, 4°, van de wet van 24 maart 1987 in zover dat artikel de Koning ertoe machtigt de afbraak van gebouwen voor te schrijven, met de middelen en op de wijze die Hij aanduidt, wanneer die besmet zijn of van besmetting verdacht zijn.

#### Ten gronde

10.B.3. De afbraak van een gebouw valt in beginsel onder de gelegenheid "stedenbouw en ruimtelijke ordening" en is bijgevolg een gewestelijke aangelegenheid.

De nationale wetgever kan de Koning ertoe machtigen de reiniging en de ontsmetting voor te schrijven van gebouwen die besmet zijn of van besmetting verdacht zijn, zoals is voorgeschreven bij artikel 9, 2°, van de aangevochten wet. Wat de afbraak van een gebouw betreft is het echter van belang de juiste draagwijdte van de aan de Koning toegekende machtiging te bepalen. Indien zij zo, zou worden uitgelegd dat zij de Koning ervan ontslaat rekening te houden met de door de gewestelijke regeling opgelegde verplichtingen die dwingend zijn voor de eigenaar, dan zou zij artikel 6, § 1, I, 1° van de bijzondere wet schenden. Niets laat echter toe aan de voormelde machtiging een dergelijke draagwijdte te geven. De nationale wetgever stelt de Koning niet vrij van de naleving van de gewestelijke regeling.

Aldus uitgelegd schendt de in het middel onderzochte bepaling artikel 6, § 1, I, 1° van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

#### Vierde middel

11.A.1. Het vierde middel is afgeleid uit de schending van artikel 107quater van de Grondwet en artikel 6, § 1, II, 1°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980,

doordat sommige bepalingen van de aangevochten wet, met name artikel 8, 1° en 2°, maatregelen uitvaardigen of vermelden die de leefmilieubescherming tot doel hebben;

terwijl artikel 6, § 1, II, 1°, van de bijzondere wet aan de Gewesten de bevoegdheid heeft overgedragen om op hun respectief grondgebied de leefmilieubescherming te regelen, met als enig voorbehoud de wettelijke, algemene en sectorile normen.

Volgens verzoeker omvat het begrip "leefmilieubescherming" elk van de aspecten van het leefmilieubeleid die niet door andere bepalingen van de bijzondere wet zijn geregeld.

11.A.2. De Ministerraad doet opmerken, met verwijzing naar de eerder geformuleerde opmerkingen, dat de maatregelen die de Koning op grond van artikel 8, 1° en 2°, van de

aangevochten wet gemachtigd is te nemen, bijdragen tot het nastreven van de doelstellingen van de wet.

Die maatregelen hebben geenszins betrekking op de leefmilieubescherming als dusdanig.

Subsidiair voert de Ministerraad aan dat de bepalingen van artikel 8, 1° en 2° van de aangevochten wet wettelijke, algemene en sectoriële normen zijn die de nationale wetgever gemachtigd is te nemen en die door de decreetgever moeten worden in acht genomen.

11.A.3. In haar memorie huldigt de Vlaamse Executieve dezelfde opvatting als de verzoekende partij wat de inhoud en de strekking van de aan het Gewest toegewezen aangelegenheid "bescherming van het leefmilieu" betreft.

Het middel heeft derhalve een subsidiair karakter. Mochten de artikelen van de aangevochten wet niet worden vernietigd wegens schending van de in de eerste drie middelen beoogde bepalingen van de bijzondere wet, dan moeten die artikelen in ieder geval worden vernietigd wegens miskenning van artikel 6, § 1, II, 1°, van de bijzondere wet.

Tenslotte verwerpt de Vlaamse Executieve, om de eerder aangegeven redenen, de argumenten van de Ministerraad die steunen op de doelstellingen van de wet.

11.A.4. In haar conclusie doet de Waalse Gewestexecutieve gelden dat de wettelijke algemene en sectoriële normen, die inzake leefmilieubeleid de enige uitzonderingen op de bevoegdheid van de Gewesten zijn, technische normen zijn, zoals door het Hof beslist bij arrest nr. 47 van 25 februari 1988.

De bepalingen van artikel 8 mogen niet als zulke normen worden beschouwd, zodat de door de Ministerraad subsidiair ontwikkelde argumenten moeten worden verworpen.

Tenslotte vraagt de Waalse Gewestexecutieve aan het Hof, in het kader van dit middel, de opmerkingen die zij ten aanzien van het hoofdargument van de Ministerraad heeft geformuleerd, als hier herhaald te beschouwen.

11.B.1. Artikel 6, § 1, II, 1°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 bepaalt :

"De aangelegenheden bedoeld in artikel 107quater van de Grondwet zijn :

...

II. Wat het leefmilieu betreft :

1° De bescherming van het leefmilieu, met eerbiediging van de wettelijke, algemene en sectoriële normen;"

Zowel uit de memorie van toelichting bij het ontwerp van wet als uit de verdere parlementaire voorbereiding blijkt dat in artikel 6, § 1, II, 1°, de term "bescherming van het leefmilieu" moet worden opgevat in de zin van onder meer de bestrijding van de water- en de luchtverontreiniging en van de geluidshinder.

De strijd tegen deze verontreiniging vormt slechts een gedeelte van de materies die onder het begrip

"leefmilieu" ressorteren; de overige componenten worden evenwel geregeld onder andere punten van artikel 6.

11.B.2. De specifieke maatregelen ter voorkoming en bestrijding van ziekten, zowel bij de mens als bij het dier, behoren niet tot de bescherming van het leefmilieu.

Artikel 8, 1° en 2°, schendt artikel 6, § 1, I, 1°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 niet.

#### Vijfde middel

12.A.1.1. Het vijfde middel is afgeleid uit de schending van artikel 107quater van de Grondwet en artikel 9 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen,

doordat artikel 32, § 2, van de aangevochten wet een "Fonds voor de gezondheid en de produktie van de dieren" instelt, waarvan de Koning de organisatie, de samenstelling en de werkwijze bepaalt, en belast wordt met sommige bevoegdheden in de door de wet beoogde aangelegenheden;

terwijl de in het middel bedoelde bepaling aan de Gewesten de bevoegdheid heeft overgedragen om bij decreet de oprichting en de organisatie van inrichtingen en ondernemingen te regelen in het kader van de hun door de bijzondere wet toegewezen bevoegdheden.

12.A.1.2. In zijn conclusie stelt verzoeker dat uit de eerste vier middelen voortvloeit dat de aangevochten wet, met schending van de bevoegdheidsverdelende regels, aangelegenheden regelt die tot de bevoegdheid van de Gewesten behoren. In die mate komt het, volgens de Waalse Gewestexecutieve, enkel de regionale wetgever toe een instelling van openbaar nut op te richten die met de behartiging van die aangelegenheden is belast.

12.A.2. In haar memorie stelt de Vlaamse Executieve dat het middel gegrond is om de door de Waalse Gewestexecutieve uiteengezette redenen.

12.A.3. De Ministerraad betoogt dat het "Fonds voor de gezondheid en de produktie van de dieren" een budgettair fonds is, opgericht binnen de bevoegdheidssfeer van de nationale wetgever.

12.B. De wet kan binnen het kader van de bevoegdheid van de Staat, instellingen van openbaar nut en bedrijven oprichten. Zij kan zelfs begrotingsfondsen in het leven roepen.

Het bestreden artikel stelt een fonds in dat "tot doel heeft tussen te komen in de financiering van vergoedingen, toelagen en andere prestaties met betrekking tot de bestrijding van de dierenziekten en de verbetering van de hygiëne, de gezondheid en de kwaliteit van de dieren en de dierlijke produkten".

Uit het onderzoek van de voorgaande middelen volgt dat die opdracht binnen de bevoegdheidssfeer van de nationale wetgever valt.

Het middel is niet gegrond.

#### Ten aanzien van de territoriale omvang van de vernietiging

13.B. Aangezien, op het ogenblik waarop de aangevochten bepalingen zijn aangenomen, alleen de

nationale overheid inzake regionaal beleid in het administratief arrondissement Brussel-hoofdstad bevoegd is, dient de vernietiging te worden beperkt tot het Waalse en het Vlaamse Gewest.

#### Betreffende de gevolgen van de vernietiging

14.B. Met het oog op rechtszekerheid, dient de terugwerking van de vernietiging van artikel 14, bij wege van algemene beschikking, te worden geschrapt, wat zowel de erkenning van de bedrijven, als de in § 3 van voormeld artikel 14 vastgestelde tarieven en vergoedingen betreft, zulks met toepassing, krachtens artikel 124 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, van artikel 6, tweede lid, van de wet van 28 juni 1983 houdende de inrichting, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof.

OM DIE REDENEN,

HET HOF

1. Vernietigt voor het Waalse en het Vlaamse Gewest

1°) artikel 8, eerste lid, 1° tot 3°, van de dierengezondheidswet van 24 maart 1987 in zover het van toepassing is op de in het wild levende dieren;

2°) in artikel 8, eerste lid, 3°, van de voormelde wet, de woorden "alsook de bestemming van de krenge of karkassen van de dieren of delen ervan bepalen" in zover die krenge en karkassen afvalstoffen geworden zijn;

3°) in artikel 8, eerste lid, 4°, van de voormelde wet, de woorden "met de middelen en op de wijze die Hij aanduidt" in zover ze van toepassing zijn op andere dan onroerende goederen;

4°) artikel 10 van de voormelde wet;

5°) artikel 11, eerste lid, van de voormelde wet;

6°) artikel 11, tweede lid, van de voormelde wet, behalve in zover het de Koning machtigt de algemene en sectoriële normen inzake leefmilieu vast te stellen;

7°) artikel 14 van de voormelde wet, behalve in zover het de invoer, de uitvoer en de doorvoer van het destructiemateriaal regelt;

8°) artikel 17 van de voormelde wet, in zover het van toepassing is op het merken van de in het wild levende dieren.

2. Verwerpt het beroep voor het overige.

3. Handhaaft tot uiterlijk 31 december 1989 de gevolgen van het aldus vernietigde artikel 14 ten aanzien van alle, vóór de dag van de bekendmaking van dit arrest, op basis van dat artikel verleende vergunningen en alle vastgestelde tarieven en vergoedingen.

Aldus uitgesproken in het Frans, het Nederlands en het Duits, overeenkomstig artikel 124 van de

bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof en van artikel 55 van de wet van 28 juni 1983 houdende de inrichting, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof ter openbare terechtzitting van 31 januari 1989.

De griffier,

De voorzitter,

H. VAN DER ZWALMEN

E. GUTT